

Running head: OPVOEDGEDRAG, EXTERNALISERENDE PROBLEMEN EN
EMPOWERMENT

Master Thesis (201600201)

Universiteit Utrecht

Masterprogramma Clinical Child, Family and Education Studies

Verband tussen Negatief Opvoedgedrag en Externaliserende Gedragsproblemen bij Jongeren
in Multiprobleemgezinnen en de Rol van Ouderlijke Empowerment

S. R. (Sanne) Wensveen (5690781)

25-05-2020

Definitieve versie

Beoordelaar:

N. (Natasha) Koper, MSc.

Tweede beoordelaar:

Dr. C. (Coralijn) Nas

Aantal woorden: 4476

Abstract

Background: Problems at child- and parenting level are a common problem among multi-problem families. In order to break through intergenerational transmission of problems within this vulnerable group, it is important to gain insight into the relationship between these problems and a possible buffering factor in this regard. **Aim:** Current research aimed to investigate how negative parenting behavior (poor monitoring and inconsistent discipline) is related to externalizing behavioral problems of adolescents in multi-problem families. In addition, it was examined whether this connection was moderated by parental empowerment. **Methods:** The data used in this study is collected by questionnaires and is part of the GRIP study. 26 adolescents ($M_{\text{age}} = 15.2$, $SD = 1.3$) and 26 parents (7 fathers, 19 mothers) participated in this study. The adolescents had a risk of or an indication for out-of-home placement. The data was analyzed using two hierarchical regression analyses. **Results:** Results showed that poor monitoring was significantly positively associated with externalizing behavioral problems in adolescents, however inconsistent discipline was not. No moderation effect of parental empowerment on these relationships was found. **Conclusion:** Current research has shown that externalizing behavioral problems in multi-problem families are partly related to negative parenting behavior. Although the degree of parental empowerment does not seem to influence this connection, it is important to consider the lack of problem awareness in this group and to take this into account for subsequent research. *Keywords:* negative parenting, monitoring, discipline, multi-problem families, externalizing behavioral problems.

Samenvatting

Achtergrond: Binnen multiprobleemgezinnen zijn er vaak problemen op zowel kind- als op opvoedniveau. Om intergenerationele overdracht binnen deze kwetsbare doelgroep te doorbreken, is het van belang om inzicht te krijgen in de samenhang tussen deze problemen en een eventueel bufferende factor op dit verband. **Doel:** Huidig onderzoek had als doel om te onderzoeken hoe negatief opvoedgedrag (slechte monitoring en inconsistente discipline) samenhangt met externaliserende gedragsproblemen bij jongeren in multiprobleemgezinnen. Daarnaast werd gekeken of dit verband gemodereerd werd door ouderlijke empowerment. **Methode:** De data gebruikt in dit onderzoek, verzameld door middel van vragenlijsten, zijn afkomstig uit een deel van het GRIP-onderzoek. Er namen 26 jongeren ($M = 15.2$ jaar, $SD = 1.3$) en 26 ouders (7 vaders en 19 moeders) deel aan dit onderzoek, waarbij een risico op of een indicatie voor uithuisplaatsing was. De data zijn geanalyseerd met behulp van twee hiërarchische regressie analyses. **Resultaten:** Gevonden is dat slechte monitoring significant positief samenhangt met externaliserende gedragsproblemen bij jongeren, maar inconsistente discipline niet. Er is geen moderatie-effect van ouderlijke empowerment op deze verbanden gevonden. **Conclusie:** Met huidig onderzoek is aangetoond dat ook in multiprobleemgezinnen externaliserende gedragsproblemen deels samenhangen met negatief opvoedgedrag. Hoewel de mate van ouderlijke empowerment geen invloed lijkt te hebben op dit verband, is het van belang om het gebrekkige probleembesef bij deze doelgroep in ogenschouw te nemen en bij vervolgonderzoek hier rekening mee te houden.

Trefwoorden: negatief opvoedgedrag, monitoring, discipline, multiprobleemgezinnen, externaliserende gedragsproblemen.

Verband tussen Negatief Opvoedgedrag en Externaliserende Gedragsproblemen bij Jongeren in Multiprobleemgezinnen en de Rol van Ouderlijke Empowerment

In 2017 waren er 75.000 tot 116.000 multiprobleemgezinnen in Nederland (Richtlijnen Jeugdhulp, 2017). Een multiprobleemgezin kampt langdurig met een combinatie van sociaal-economische en psychosociale problemen en is weerbarstig voor hulp (Baartman, 1988; Ghesquière, 1993). Binnen deze gezinnen zijn er vaak problemen op zowel kind- als opvoedniveau. Zo vertonen jongeren uit multiprobleemgezinnen meer externaliserende gedragsproblemen dan jongeren uit controlegezinnen (Bodden & Dekovic, 2010). Ook zijn ouders eerder geneigd negatief opvoedgedrag te vertonen en is er vaak een gebrek aan goed genoeg ouderschap (Bodden & Dekovic, 2010). Er bestaat een samenhang tussen negatief opvoedgedrag en externaliserende gedragsproblemen bij jongeren (o.a. Bailey, Hill, Oesterle, & Hawkins, 2009; Fite, Colder, Lochman, & Wells, 2006). Dit is te verklaren vanuit de coërcieve theorie van Patterson (1976), die stelt dat beperkte opvoedvaardigheden kunnen zorgen voor gedragsproblemen bij jongeren. Door een spiraal van negatief gedrag wordt dit verband alsmaar versterkt (Patterson, 1976). Dit onderzoek kijkt naar de relatie tussen negatief opvoedgedrag en externaliserende gedragsproblemen bij jongeren in multiprobleemgezinnen en een mogelijk beschermende factor: ouderlijke empowerment.

Onderzoek onder multiprobleemgezinnen is schaars, maar noodzakelijk. Vanwege de vele uitdagende opvoedsituaties die deze doelgroep tegenkomt en de verminderde mogelijkheden om een ondersteunend opvoedklimaat te bieden worden multiprobleemgezinnen als een kwetsbare doelgroep gezien (Bucx, 2011; Petterson, Gravesteyn, & Peschier, 2017). Binnen deze gezinnen is vaak sprake van intergenerationele overdracht van problemen en een beperkte capaciteit om problemen te verminderen of op te lossen (Berg-le Clercq, Zoon, & Kalsbeek, 2012). Om de intergenerationele overdracht te doorbreken is het daarom van belang om na te gaan welke beschermende factoren van invloed zijn op het verband tussen negatief opvoedgedrag en externaliserende gedragsproblemen. Interventies hierop gericht kunnen dit patroon doorbreken en helpen problemen te verminderen of zelfs te voorkomen.

Negatief opvoedgedrag

Onder negatief opvoedgedrag wordt slechte monitoring en inconsistente discipline verstaan (Patterson et al., 1992). Op basis van het transactionele model van Sameroff en Chandel (1975) wordt een verband verwacht tussen negatief opvoedgedrag en externaliserende gedragsproblemen. Dit model stelt dat opvoedgedrag van ouders en gedrag van kinderen elkaar wederzijds beïnvloeden en dat er op basis van eerdere ervaringen in

interacties met elkaar bepaalde verwachtingen worden opgebouwd, die de toekomstige interacties beïnvloeden. Daarnaast blijkt uit onderzoek dat negatief opvoedgedrag een positief verband vertoont met externaliserende gedragsproblemen bij jongeren (o.a. Pettit, Laird, Dodge, Bates, & Criss, 2001; Stanger, Dumenci, Kamon, & Burstein, 2004). Hoewel er al veel onderzoek is gedaan naar de relatie tussen negatief opvoedgedrag en externaliserende gedragsproblemen, kunnen deze concepten in multiprobleemgezinnen anders samenhangen vanwege de vele problemen binnen deze gezinnen. Het is van belang om onderzoek te doen onder deze doelgroep, omdat de problemen binnen deze gezinnen veelvuldig, complex, chronisch en intergenerationeel met elkaar verstrengeld zijn (Bodden & Dekovic, 2010). Ook is het van belang om slechte monitoring en inconsistente discipline apart te onderzoeken, omdat beide gedragingen verschillen in gedragsproblemen bij jongeren laten zien (Patterson & Stouthamer-Loeber, 1984; Sampson & Laub, 1994).

Slechte monitoring. Ouders uit multiprobleemgezinnen vertonen minder monitoringsgedrag dan ouders uit controlegezinnen (Bodden & Dekovic, 2010). Monitoring is een vorm van gedragsregulatie en wordt gedefinieerd als ouderlijk bewustzijn van en toezicht op de verblijfplaats, activiteiten en vrienden van hun kinderen (Brown, Mounts, Lamborn, & Steinberg, 1993; Dishion, Patterson, Stoolmiller, & Skinner, 1991). Een lage mate van monitoring door ouders, ook wel slechte monitoring genoemd, hangt samen met externaliserend probleemgedrag bij jongeren (Pettit et al., 2001; Piquart, 2017). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat jongeren die weinig gemonitord worden, sneller in contact komen met antisociale leeftijdsgenoten en delinquente gedragingen dan jongeren die veel gemonitord worden (Patterson et al., 1992). Daarnaast kunnen ouders van jongeren met externaliserende gedragsproblemen meer geneigd zijn om afstand te nemen van hun kind, wat deels tot uiting komt in lagere niveaus van monitoring (Fite et al., 2006).

Inconsistente discipline. Ouders uit multiprobleemgezinnen vertonen minder consistentie in de opvoeding dan ouders uit controlegezinnen (Bodden & Dekovic, 2010). Discipline wordt gedefinieerd als positieve correctie van ongewenst gedrag, door het benoemen of negeren van dit gedrag of het stellen van consequenties aan dit gedrag (Gershoff et al., 2010; Patterson et al., 1992). Wanneer ouders dit niet consequent uitvoeren, is er sprake van inconsistente discipline. Inconsistente discipline door ouders hangt samen met externaliserende gedragsproblemen bij jongeren (Lindahl & Malik, 1999; Patterson, DeGarmo, & Knutson, 2000; Stanger et al., 2004). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat ongewenst gedrag blijft doorgaan wanneer het niet wordt gevolgd door negatieve consequenties (Patterson et al., 1992). Daarnaast kunnen ouders van jongeren met

externaliserende gedragsproblemen uit hopeloosheid diverse disciplinetechnieken uitproberen om grip te krijgen op het gedrag van hun kinderen, waardoor er sprake is van inconsistente discipline (Fite et al., 2006).

Onbekend is echter hoe slechte monitoring en inconsistente discipline samenhangen met externaliserende gedragsproblemen binnen multiprobleemgezinnen, vanwege de complexe problematiek. Op basis van bovenstaande informatie wordt voorzichtig verwacht een positief verband te vinden tussen beide vormen van negatief opvoedgedrag en externaliserende gedragsproblemen bij jongeren uit multiprobleemgezinnen.

Ouderlijke empowerment

Dit onderzoek kijkt naar een mogelijk beschermende factor op de relatie tussen negatief opvoedgedrag en externaliserende gedragsproblemen bij jongeren, namelijk ouderlijke empowerment. Ouderlijke empowerment uit zich bij ouders in praktische kennis, een gedegen denkwijze en concrete vaardigheden om hun kinderen te begeleiden in dagelijkse situaties (Koren, DeChillo, & Friesen, 1992). Deze levensvaardigheden (o.a. zelfbewustzijn, zelfmanagement en verantwoordelijke besluitvorming) stellen ouders in staat om met dagelijkse opvoedsituaties om te gaan, door bijvoorbeeld zelf adequate hulp te bieden of in te schakelen (Nederlands Centrum Jeugdgezondheid, 2013; Petterson et al., 2017). Ouderlijke empowerment heeft betrekking op de beleving van ouders over hun competenties in plaats van (de beleving van) het gedrag, waarmee het zich onderscheidt van opvoedgedrag. Ouders met een hoge empowerment hebben een positieve beleving van hun eigen (opvoed)competenties (Koren, DeChillo, & Friesen, 1992).

Verwacht wordt dat ouderlijke empowerment een beschermende factor is voor het ontwikkelen van externaliserende gedragsproblemen bij jongeren in multiprobleemgezinnen. Ten eerste omdat ouders met een hoge ouderlijke empowerment door het gebruik van levensvaardigheden in staat zijn om met uitdagende opvoedsituaties om te gaan, waardoor problemen kunnen verminderen of zelfs uitblijven (Gravesteyn & Ketner, 2016; Petterson et al., 2017). Deze levensvaardigheden vertonen een positief verband met het welzijn van jongeren (Gravesteyn & Ketner, 2016). Omdat het welzijn van jongeren samenhangt met weinig (gedrags)problemen (Deković, 1999), wordt er een positief verband tussen ouderlijke empowerment en minder externaliserende gedragsproblemen bij jongeren verwacht. Daarnaast wordt verwacht dat, ondanks negatief opvoedgedrag van ouders, het gebruik van juiste levensvaardigheden zorgt voor minder externaliserende gedragsproblemen bij jongeren (Gravesteyn & Ketner, 2016). Ten tweede kan een positieve beleving van een ouder het gedrag van de jongere positief beïnvloeden, waardoor de jongere minder problemen laat zien

en de beleving van de ouder weer positief wordt beïnvloedt. Op deze manier is er sprake van wederzijdse beïnvloeding van elkaar versterkende factoren (Bucx, 2011). Kinderen van ouders die tevreden zijn over hun opvoeding vertonen minder problemen, zijn gezonder en prosociaal dan kinderen van ouders die ontevreden zijn over hun opvoeding (Kerr, Stattin, & Özdemir, 2012).

Huidig onderzoek

Uit het bovenstaande blijkt dat negatief opvoedgedrag samenhangt met externaliserende problemen bij jongeren. Er is echter nog geen onderzoek gedaan naar het verschil tussen een hoge en lage mate van ouderlijke empowerment op dit verband. Daarnaast is er nog weinig onderzoek uitgevoerd onder multiprobleemgezinnen. Voorzichtig wordt verwacht dat slechte monitoring en inconsistente discipline een positief verband vertonen met externaliserende gedragsproblemen bij jongeren in multiprobleemgezinnen, met een bufferende rol van ouderlijke empowerment.

Methoden

Participanten en design

Dit onderzoek maakte gebruik van data van het GRIP-onderzoek (Koper, Creemers, Branje, Stams, & van Dam, 2020), een studie naar effectiviteit en werkzame mechanismen van InVerbinding in Nederland. Dit betrof een samenwerkingsverband tussen de Universiteit Utrecht, de Universiteit van Amsterdam, Stichting JIM en vijf jeugdzorgorganisaties in Nederland. Voor huidig onderzoek is gebruik gemaakt van data uit de eerste meting. Hiervoor werden tussen januari 2019 en juni 2020 188 jongeren en hun ouders gevraagd deel te nemen aan het GRIP-onderzoek. Participerende jongeren hebben een risico op of een indicatie voor uithuisplaatsing, komen uit multiprobleemgezinnen, zijn aangemeld voor hulp van een jeugdzorgorganisatie en beheersen de Nederlandse taal voldoende. In huidig onderzoek werden alleen complete koppels van één jongere met één ouder meegenomen. Wanneer een vader participeerde werd hij als enige ouder meegenomen in de analyses, wanneer er geen vader participeerde werd moeder meegenomen in de analyses. Er zijn twaalf jongeren, twee vaders en tien moeders geëxcludeerd. Uit de a priori poweranalyse bleek dat om een klein effect te vinden met voldoende power ($1 - \beta = .8$) (Cohen, 1988) een steekproefgrootte van $n = 550$ nodig was en om een gemiddeld effect te vinden een steekproefgrootte van $n = 77$. Zie Tabel 1 voor een overzicht van de demografische gegevens van de participanten.

Tabel 1

Demografische Gegevens van de Participanten

	Jongeren ($n = 26$)	Ouders ($n = 26$)
Aantal mannen (%)	15 (57.7)	7 (26.9)
Leeftijd (SD)	15.2 (1.3)	44.1 (2.8)
Nederlandse bevolkingsgroep (%)	19 (73.1)	24 (92.3)

Meetinstrumenten

Negatief opvoedgedrag. Negatief opvoedgedrag van ouders is gemeten aan de hand van zelfrapportage op de subschalen slechte monitoring en inconsistente discipline van de verkorte versie van de *Alabama Parenting Questionnaire* [APQ-9] (Elgar, Waschbusch, Dadds, & Sigvaldason, 2007). Beide schalen hadden drie items, bijvoorbeeld: “Uw kind blijft ’s avonds langer buiten dan van u mag” (slechte monitoring) en “U wilt uw kind straffen, maar straft hem/haar dan uiteindelijk niet” (inconsistente discipline). Bij elk item gaven de participanten op een 5-punts Likert schaal aan hoe vaak zij de stelling ervaarden (1 = *nooit*, oplopend tot 5 = *altijd*). Geen van de items diende gehercodeerd te worden. Om tot een totale slechte monitoring score en een totale inconsistente discipline score te komen werd het gemiddelde van de items berekend. Een hoge score kwam overeen met een hoge mate van slechte monitoring of inconsistente discipline. De interne consistentie van de inconsistente discipline schaal was goed ($\alpha = 0.89$) en van de slechte monitoring schaal slecht ($\alpha = 0.39$). Door verwijdering van het item “Het lukt uw kind niet om een briefje achter te laten om u te laten weten waar hij/zij naar toe gaat” werd de interne consistentie vergroot naar twijfelachtig niveau ($\alpha = 0.60$). Daarnaast was het vanuit een inhoudelijk oogpunt goed om dit item te verwijderen, gezien de verouderde vraagstelling. Tijdens de afname gaven meerdere ouders aan dat hun kind geen briefje achter hoeft te laten, maar appt of belt.

Externaliserende gedragsproblemen. Externaliserende gedragsproblemen van jongeren is gemeten aan de hand van jongerenrapportage (Y) en ouderrapportage (P) op de subschaal externaliserende problemen van de *Beknopte probleemmeter* [BPM; BPM-Y en BPM-P] (Achenbach, McConaughy, Ivanova, & Rescorla, 2011). De schaal had zeven items, bijvoorbeeld: “Ik maak veel ruzie” (Y) en “Vernielt spullen van gezinsleden of van anderen” (P). Bij elk item gaven de participanten op een 3-punts Likertschaal aan of ze het eens waren met de stelling (0 = *helemaal niet*, 1 = *een beetje* en 2 = *duidelijk*). Geen van de items diende gehercodeerd te worden.

Om te onderzoeken of de scores van jongeren en ouders samengevoegd konden worden tot een totale externaliserende probleemschaal, werd een gepaarde t-test uitgevoerd. Hieruit bleek dat ouders significant meer problemen rapporteerden dan jongeren

(respectievelijk $M = 1.04$, $SD = 0.27$ en $M = 0.48$, $SD = 0.59$), $t(24) = -5.31$, $p < .000$. De scores van ouders en jongeren bleken wel significant samen te hangen, $r(25) = .46$, $p = .022$. Daarnaast was de interne consistentie van de schaal gerapporteerd door jongeren slecht ($\alpha = 0.39$), maar van de ouders en jongeren samen goed ($\alpha = 0.83$) (George & Mallery, 2003). Om deze redenen is ervoor gekozen om de scores van ouders en jongeren samen te voegen tot één gemiddelde score voor externaliserend probleemgedrag bij jongeren. Een hoge score kwam overeen met een hoge mate van externaliserende problemen. Uit voorgaand onderzoek blijkt dat de BPM-P een hoge interne consistentie heeft ($\alpha = .91$) (Piper, Gray, Raber, & Brikett, 2014). Er is nog geen validiteitsonderzoek gedaan naar de BPM-Y.

Ouderlijke empowerment. Ouderlijke empowerment is gemeten aan de hand van zelfrapportage op de subschaal Competentie over familiesysteem van de *Family Empowerment Scale* [FES] (Koren et al., 1992). De schaal had twaalf items, bijvoorbeeld: “Ik weet wat te doen bij problemen met mijn kind(eren)” en “Als ik hulp nodig heb bij problemen in mijn gezin, ben ik in staat om anderen om hulp te vragen”. Bij elk item gaven de participanten op een 5-punts Likertschaal aan hoe vaak zij de stelling ervaarden (1 = *nooit*, oplopend tot 5 = *zeer vaak/ altijd*). Geen van de items diende gehercodeerd te worden. Om tot een totale empowerment score te komen werd het gemiddelde van de items berekend. Een hoge score kwam overeen met een hoger gevoel van ouderlijke empowerment. De interne consistentie van de subschaal “Competentie over familiesysteem” was voldoende ($\alpha = 0.78$).

Procedure

Participanten zijn geworven door de jeugdzorgorganisaties die meewerkten aan dit onderzoek. Hulpverleners informeerden gezinnen over het onderzoek en vroegen toestemming voor het delen van contactgegevens met de onderzoekers. Indien geen bezwaar, werden zij gebeld door het onderzoeksteam. Bij interesse werd er een eerste vrijblijvend huisbezoek gepland waarin het gezin geïnformeerd werd over de gevolgen van deelname aan het onderzoek. Ook werd er, indien toestemming voor deelname, actieve informed consent gegeven door alle deelnemers (voor <16 jaar was ouderlijke informed consent noodzakelijk). Deelname was geheel vrijwillig en kon op elk moment beëindigd worden. Het onderzoek bestond uit vier meetmomenten waarin vragenlijsten werden afgenomen. Het eerste meetmoment was altijd bij de gezinnen thuis en werd gedaan in aanwezigheid van getrainde onderzoeksassistenten. Afname duurde 30 tot 60 minuten. Alle onderzoeksresultaten werden vertrouwelijk en anoniem verwerkt. Participanten ontvingen €5,- ter compensatie voor het invullen van elke vragenlijst. Daarnaast konden zij aangeven of ze de onderzoeksresultaten wilden ontvangen. Het aantal participanten viel tegen door een lagere instroom dan verwacht

bij de jeugdzorginstellingen, een lagere inclusie rate dan verwacht (28% van de cliënten deden mee) en het criteria van complete koppels van één ouder één jongere.

Analyseplan

Voor de analyses is gebruik gemaakt van het programma *Statistical Package for the Social Sciences*, versie 24 ([SPSS 24]; IBM Corp., 2016). Er is sprake van twee onafhankelijke variabelen (slechte monitoring en inconsistente discipline), één afhankelijke variabele (externaliserende problemen bij jongeren) en één modererende variabele (ouderlijke empowerment). Voorafgaand aan de analyses zijn de variabelen gecentreerd. Missende waarden op de gebruikte items (zeven items) zijn berekend aan de hand van het gemiddelde van de participant op deze schaal. Om te onderzoeken of er verbanden zijn tussen slechte monitoring, inconsistente discipline en externaliserende gedragsproblemen en of deze verbanden gemodereerd worden door ouderlijke empowerment zijn er twee hiërarchische regressieanalyses uitgevoerd: één voor slechte monitoring en één voor inconsistente discipline (Field, 2013).

Resultaten

Beschrijvende statistieken

Correlaties, gemiddelden (*M*) en standaarddeviaties (*SD*) van alle gemeten variabelen zijn weergegeven in Tabel 2.

Tabel 2

Correlaties, Gemiddelden en Standaarddeviaties van de Gemeten Variabelen

	1	2	3	4	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
1. Slechte monitoring	-				26	2.42	1.10
2. Inconsistente discipline	-.03	-			26	2.62	1.08
3. Externaliserende gedragsproblemen	.44*	-.10	-		52	0.76	0.37
4. Ouderlijke empowerment	.15	-.22	-.07	-	26	3.90	0.40

Noot. * $p < .05$.

Uit de correlatietabel blijkt een significante positieve correlatie tussen externaliserende gedragsproblemen en slechte monitoring. De andere variabelen hingen niet significant samen.

Assumpties

Voorafgaand aan het uitvoeren van de analyses zijn bepaalde assumpties gecontroleerd: normaliteit en uitbijters, multicolineariteit, multivariate uitbijters en normaliteit, lineariteit en homoscedasticiteit van de residuen (Field, 2013). Aan de assumptie van normaliteit van de verdelingen werd niet volledig voldaan. Dit is gecontroleerd aan de

hand van boxplots, steelbladdiagrammen en het omzetten van *skewness* en *kurtosis* waarden in z-scores, waarbij geldt $Z > 1.96$ is significant bij $p < .05$. De verdeling van slechte monitoring ($Z_{\text{skewness}} = 5.22$, $Z_{\text{kurtosis}} = -3.96$) en inconsistente discipline ($Z_{\text{skewness}} = -5.34$, $Z_{\text{kurtosis}} = -3.53$) was enigszins linksscheef en de verdeling van ouderlijke empowerment ($Z_{\text{skewness}} = -7.80$, $Z_{\text{kurtosis}} = -4.79$) was rechtsscheef. Dit betekent dat veel ouders zichzelf lage scores gaven op negatief opvoedgedrag en hoge scores op ouderlijke empowerment. Bij ouders uit multiprobleemgezinnen kan echter sprake zijn van gebrekkige zelfreflectie en onrealistische positieve zelfevaluaties, waardoor eigen gedrag als positiever wordt beoordeeld (Wenger & Fowers, 2008). Doordat de scheve verdelingen op basis van literatuur verwacht kunnen worden en omdat een transformatie van de data zorgt voor moeilijk interpreteerbare resultaten, is ervoor gekozen om geen transformatie uit te voeren. De verdeling van externaliserende gedragsproblemen was wel normaal verdeeld. De overige assumpties zijn niet geschonden. Hierdoor konden de p -waarden goed worden geschat en de analyses worden uitgevoerd.

Slechte monitoring, externaliserende gedragsproblemen en ouderlijke empowerment

Resultaten van stap één van de hiërarchische regressieanalyse lieten zien dat slechte monitoring 18.9% van de variantie in externaliserende gedragsproblemen bij jongeren verklaarde. Dit deel van de variantie was significant, $F(1, 24) = 5.61$, $p = .026$. Slechte monitoring was significant positief gerelateerd aan externaliserende gedragsproblemen, wat betekent dat een hogere mate van slechte monitoring samenhangt met meer externaliserende gedragsproblemen. De toevoeging van ouderlijke empowerment in stap twee verklaarde 1.8% van de variantie in externaliserende gedragsproblemen. Deze toename was niet significant, $\Delta F(1, 23) = 0.51$, $p = .482$. In stap drie is de interactievariabele tussen slechte monitoring en ouderlijke empowerment toegevoegd, wat zorgde voor een niet-significante toename van 2.6% in de verklaarde variantie in externaliserende gedragsproblemen, $\Delta F(1, 22) = 0.74$, $p = .398$. Samengenomen verklaarden de voorspellende variabelen 23.3% van de variantie in externaliserende gedragsproblemen, $F(2, 23) = 3.00$, $p = .069$, $f^2 = .30$ (gemiddeld effect; Cohen, 1988). Het interactie-effect van slechte monitoring en ouderlijke empowerment was niet significant. Dit betekent dat ouderlijke empowerment het verband tussen slechte monitoring en externaliserende gedragsproblemen niet modereerde. De resultaten van de regressieanalyse zijn terug te vinden in Tabel 3.

Tabel 3

Hiërarchische Regressieanalyse van de Samenhang tussen Slechte Monitoring en Externaliserende Gedragsproblemen en het Effect van Ouderlijke Empowerment op dit Verband

Variabele	B [95% BI]	β	sr^2	R^2	ΔR^2
Stap 1				.19	.19*
Slechte monitoring	.15 [.02, .27]	.44*	.19		
Stap 2				.21	.02
Ouderlijke empowerment	-.12 [-.48, .24]	-.13	.02		
Stap 3				.23	.03
Slechte monitoring x ouderlijke empowerment	.15 [-.21, .50]	1.86	.03		

Noot. Externaliserende gedragsproblemen van jongeren als afhankelijke variabele.

BI = betrouwbaarheidsinterval.

* $p < .05$.

Inconsistente discipline, externaliserende gedragsproblemen en ouderlijke empowerment

Resultaten van stap één van de hiërarchische regressieanalyse lieten zien dat inconsistente discipline 0.9% van de variantie in externaliserende gedragsproblemen bij jongeren verklaarde. Dit deel van de variantie was niet significant, $F(1, 24) = 0.22$, $p = .645$. Inconsistente discipline was niet significant positief gerelateerd aan externaliserende gedragsproblemen, wat betekent dat een hogere mate van inconsistente discipline niet samenhang met meer externaliserende gedragsproblemen. De toevoeging van ouderlijke empowerment in stap twee verklaarde 0.8% van de variantie in externaliserende gedragsproblemen, deze toename was niet significant, $\Delta F(1, 23) = 0.19$, $p = .664$. In stap drie is de interactievariabele tussen inconsistente discipline en ouderlijke empowerment toegevoegd, wat zorgde voor een niet-significante toename van 10,9% in de verklaarde variantie in externaliserende gedragsproblemen, $\Delta F(1, 22) = 2.76$, $p = .111$. Samengenomen verklaarden de voorspellende variabelen 23.3% van de variantie in externaliserende gedragsproblemen, $F(3, 22) = 1.06$, $p = .385$, $f^2 = .15$ (gemiddeld effect; Cohen, 1988). Het interactie-effect van inconsistente discipline en ouderlijke empowerment was niet significant. Dit betekent dat ouderlijke empowerment het verband tussen inconsistente discipline en externaliserende gedragsproblemen niet modereerde. De resultaten van de regressieanalyse zijn terug te vinden in Tabel 4.

Tabel 4

Hiërarchische Regressieanalyse van de Samenhang tussen Inconsistente Discipline en Externaliserende Gedragsproblemen en het Effect van Ouderlijke Empowerment op dit Verband

Variabele	B [95% BI]	β	sr^2	R^2	ΔR^2
Stap 1				.01	.01
Inconsistente discipline	-.03 [.18, .11]	-.10	.01		
Stap 2				.02	.01
Ouderlijke empowerment	-.09 [-.49, .32]	-.09	.01		
Stap 3				.13	.11
Inconsistente discipline x ouderlijke empowerment	-.41 [-.93-.10]	-4.72	.11		

Noot. Externaliserende gedragsproblemen van jongeren als afhankelijke variabele.

BI = betrouwbaarheidsinterval.

Discussie

Binnen multiprobleemgezinnen zijn er vaak problemen op zowel kind- als opvoedniveau. Om intergenerationele overdracht binnen deze kwetsbare doelgroep te doorbreken, is het van belang om inzicht te krijgen in de samenhang tussen deze problemen en een eventueel bufferende factor op dit verband (o.a. Berg-le Clercq, Zoon, & Kalsbeek, 2012; Bodden & Dekovic, 2010). Om deze reden is onderzocht of negatief opvoedgedrag (slechte monitoring en inconsistente discipline) samenhangt met externaliserende gedragsproblemen bij jongeren en of er sprake is van een bufferende rol voor ouderlijke empowerment op dit verband. Concluderend lieten de resultaten zien dat negatief opvoedgedrag deels gerelateerd was aan externaliserende gedragsproblemen bij jongeren, maar dit niet gebufferd werd door ouderlijke empowerment.

Allereerst werd op basis van eerder onderzoek verwacht dat ouders die negatief opvoeden kinderen hebben die meer externaliserende gedragsproblemen vertonen (o.a. Pettit et al., 2001; Stanger et al., 2004). Slechte monitoring was positief gerelateerd aan externaliserende gedragsproblemen, wat betekent dat ook in multiprobleemgezinnen een hogere mate van slechte monitoring samenhangt met meer externaliserende gedragsproblemen bij jongeren. De sterkte van dit verband was gemiddeld. Inconsistente discipline was echter niet positief gerelateerd aan externaliserende gedragsproblemen, wat betekent dat er geen samenhang is gevonden tussen een hogere mate van inconsistente discipline en meer externaliserende gedragsproblemen bij jongeren in multiprobleemgezinnen. Dit komt niet overeen met eerder onderzoek onder andere doelgroepen (Lindahl & Malik, 1999; Patterson et

al., 2000; Stanger et al., 2004). Mogelijk kan dit verklaard worden doordat gedurende de adolescentie vrienden een steeds grotere invloed krijgen op het gedrag van jongeren in vergelijking met ouders (Patterson & Stouthamer-Loeber, 1984; Sampson & Laub, 1994). Met name in multiprobleemgezinnen spenderen jongeren veel tijd buitenshuis met vrienden (Gerritsen, 2011). Hierdoor zal de disciplinestijl van ouders mogelijk van minder grote invloed zijn op het gedrag van jongeren. Voor vervolgonderzoek wordt aangeraden om de invloed van vrienden op gedragsproblemen bij jongeren mee te nemen, zodat de invloed van ouders en vrienden vergeleken kan worden. Dit zal invloed hebben op het vormgeven van verdere interventies.

Daarnaast werd op basis van eerder onderzoek verwacht dat ouderlijke empowerment een bufferende rol zou hebben op het verband tussen negatief opvoedgedrag en externaliserende gedragsproblemen (o.a. Gravesteyn & Ketner, 2016; Petterson et al., 2017). Dit bleek echter niet het geval, het verband tussen negatief opvoedgedrag en externaliserende gedragsproblemen was hetzelfde voor een lage en hoge mate van ouderlijke empowerment. Een mogelijke verklaring hiervoor is het lage probleembesef bij multiprobleemgezinnen, wat zich kenmerkt door gebrekkige zelfreflectie en onrealistische positieve zelfevaluaties (Schaafsma, 2005). Hierdoor werd ouderlijke empowerment wellicht positiever beoordeeld dan in werkelijkheid. Het gebrek aan probleembesef is terug te vinden in de resultaten van huidig onderzoek. Ouders rapporteerden namelijk een hoge score op ouderlijke empowerment en zowel jongeren als ouders rapporteerden een lage score op externaliserende gedragsproblemen. Dit terwijl de deelnemende gezinnen een risico op of een indicatie voor een uithuisplaatsing hadden, wat gepaard gaat met ernstige gedrags- en opvoedproblemen (Bartelink, 2013). Hierbij moet in ogenschouw genomen worden dat ouderlijke empowerment een complex begrip is, bestaande uit zowel een subjectieve competentiebeleving als een objectieve mate van het beheersen en daadwerkelijk inzetten van levensvaardigheden, waardoor het moeilijk te meten is (Gravesteyn & Ketner, 2016; Petterson et al., 2017). In huidig onderzoek is de subjectieve competentiebeleving gemeten, waardoor de objectieve mate onbekend is. Vervolgonderzoek zou rapportage vanuit een hulpverlener kunnen toevoegen, waardoor de objectiviteit van de meting wordt vergroot en er mogelijk wel een positief verband wordt gevonden.

Limitaties

Het huidige onderzoek kent een aantal limitaties. Ten eerste kon er geen klein of gemiddeld effect gevonden worden met voldoende power, omdat de steekproef te klein was ($n = 52$). Uit de a priori poweranalyse bleek dat om een klein effect te vinden met voldoende

power ($1 - \beta = .8$) (Cohen, 1988) een steekproefgrootte van $n = 550$ nodig was en om een gemiddeld effect te vinden een steekproefgrootte van $n = 77$. Vervolgonderzoek zal gebruik moeten maken van een grotere steekproef om betrouwbare resultaten te kunnen vinden. Een kritische kanttekening hierbij is dat vrijwel alle cliënten (90%) die startten met hulp binnen de grote jeugdzorgorganisaties geïnformeerd zijn over GRIP, waardoor het binnen de beperkte tijd niet mogelijk was om meer deelnemers te includeren. Ten tweede is er gebruik gemaakt van zelfrapportage bij opvoedgedrag en ouderlijke empowerment, waardoor zoals eerder benoemd resultaten positiever uit kunnen komen dan ze in werkelijkheid zijn (Wenger & Fowers, 2008). Voor vervolgonderzoek wordt aangeraden om gebruik te maken van meerdere informanten en methoden om opvoedgedrag en ouderlijke empowerment te meten, bijvoorbeeld door middel van observatie, kindrapportage en zelfrapportage ouders. Zo wordt de betrouwbaarheid van de metingen vergroot (Field, 2013). Hierbij moet in ogenschouw worden genomen dat bepaalde gedachten en gevoelens het beste te meten zijn aan de hand van zelfrapportage, omdat zij daar het meeste inzicht in hebben.

Als laatste is de betrouwbaarheid van de meting van slechte monitoring discutabel, aangezien deze schaal uiteindelijk maar uit twee vragen bestond met een minder dan acceptabele interne consistentie. Hierdoor is het niet zeker of er daadwerkelijk sprake is van een meting van slechte monitoring. Een lagere interne consistentie kan echter worden verwacht bij gebruik van weinig items (Field, 2013). Daarnaast bleek uit betrouwbaarheidsonderzoek naar de vragenlijst dat de APQ-9 goed ingezet kan worden als informatieve methode om opvoedpraktijken snel in kaart te brengen (Elgar et al., 2007). Het gebruiken van een korte vragenlijst is van belang bij ouders uit multiprobleemgezinnen, aangezien zij vaak overbelast zijn en moeilijk te benaderen zijn voor deelname aan onderzoek (Bodden & Dekovic, 2010). De beperkte lengte van de APQ-9 verlaagt de belasting voor deelname aan het onderzoek, waardoor de inclusie rate van het onderzoek mogelijk is verhoogd.

Sterktes

Ondanks de bovengenoemde limitaties, heeft dit onderzoek bijgedragen aan het vergroten van de kennis over multiprobleemgezinnen. Deze groep is moeilijk te onderzoeken en wordt vaak vergeten in onderzoek, wat de waarde van huidig onderzoek vergroot (Bodden & Dekovic, 2010). Daarnaast is er gebruik gemaakt van een diverse groep multiprobleemgezinnen, verspreid onder vijf jeugdzorgorganisaties in verschillende regio's in Nederland. Ook heeft huidig onderzoek gebruik gemaakt van zowel ouder- als zelfrapportage om externaliserende gedragsproblemen te meten, wat de betrouwbaarheid van de meting

vergroot (Field, 2013). Een positief gestemde ouder kan namelijk het gedrag van zijn of haar kind positiever beoordelen dan de daadwerkelijke situatie (Bucx, 2011). Door gebruik te maken van meerdere informanten werd de betrouwbaarheid van de meting vergroot (Field, 2013).

Conclusie

Concluderend heeft huidig onderzoek de kennis vergroot over de samenhang tussen negatief opvoedgedrag en externaliserende gedragsproblemen in multiprobleemgezinnen. Binnen deze doelgroep blijkt slechte monitoring samen te hangen met meer externaliserende gedragsproblemen bij jongeren, maar inconsistente discipline niet. Daarnaast is er geen bufferende rol van ouderlijke empowerment gevonden. Een implicatie voor de wetenschap is dat de coërcieve theorie van Patterson (1976) wellicht niet van toepassing is op de ouder- en kindproblematiek binnen multiprobleemgezinnen. Aangezien er geen verband is gevonden tussen inconsistente discipline en externaliserende gedragsproblemen, is het onduidelijk of er sprake is van een negatieve spiraal van beperkte opvoedvaardigheden en gedragsproblemen. Belangrijk is echter om het gebrekkige probleembesef bij deze doelgroep in ogenschouw te nemen bij het meten van de concepten en interpreteren van de resultaten. Verder onderzoek is nodig om de verbanden met inconsistente discipline en ouderlijke empowerment te verduidelijken.

Literatuur

- Achenbach, T. M., McConaughy, S. H., Ivanova, M. Y., & Rescorla, L. A. (2011). *Manual for the ASEBA Brief Problem Monitor (BPM)*. Burlington: ASEBA.
- Baartman, H. (1988). Intensieve thuishulp voor multi-probleemgezinnen. *Nederlands Tijdschrift voor Opvoeding, Vorming en Onderwijs*, 6, 310-322. Geraadpleegd van <https://www.nvo.nl/>
- Bailey, J. A., Hill, K. G., Oesterle, S., & Hawkins, J. D. (2009). Parenting practices and problem behavior across three generations: Monitoring, harsh discipline, and drug use in the intergenerational transmission of externalizing behavior. *Developmental Psychology*, 45, 1214-1226. doi:10.1037/a0016129
- Bartelink, C. (2013). Uithuisplaatsing: Wat werkt?. Nederlands Jeugdinstituut. Geraadpleegd van <https://www.nji.nl/>
- Bell, R. Q. (1968). A reinterpretation of the direction of effects in studies of socialization. *Psychological Review*, 75, 81-95. doi:10.1037/h0025583
- Berg, G. van den, & Baat, M. de (2012). Gezinnen met meervoudige problemen. In Klerk, M. de, Prins, M., Verhaak, P., & Berg, G. van den (Red.), *Mensen met meervoudige problemen en hun zorggebruik* (pp. 75-97). Den Haag: Raad voor de Volksgezondheid en Zorg.
- Berg-le Clercq, T., Zoon, M., & Kalsbeek, A. (2012). Wat werkt in multiprobleemgezinnen. Nederlands Jeugdinstituut. Geraadpleegd van <https://www.nji.nl/>
- Bodden, D. H. M., & Dekovic, M. (2010). Multiprobleemgezinnen ontrafeld. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 49, 259-271. Geraadpleegd van https://www.researchgate.net/profile/Maja_Dekovic/publication/50206524_Multiprobleemgezinnen_ontrafeld/links/56ded7de08ae46f1e9a0ecb1/Multiprobleemgezinnen-ontrafeld.pdf
- Brown, B. B., Mounts, N., Lamborn, S. D., & Steinberg, L. (1993). Parenting practices and peer group affiliation in adolescence. *Child Development*, 64, 467-482. doi:10.1111/j.1467-8624.1993.tb02922.x
- Bucx, F. (2011). Gezinsrapport 2011. Geraadpleegd van https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2011/Gezinsrapport_2011
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. Hillsdale: Erlbaum.
- Deković, M. (1999). Risk and protective factors in the development of problem behavior during adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 28, 667-685. doi:10.1023/A:1021635516758

- Dishion, T. J., Patterson, G. R., Stoolmiller, M., & Skinner, M. L. (1991). Family, school, and behavioral antecedents to early adolescent involvement with antisocial peers. *Developmental Psychology, 27*, 172-180. doi:10.1037/0012-1649.27.1.172
- Elgar, F. J., Waschbusch, D. A., Dadds, M. R., Sigvaldason, N. (2007). Development and validation of a short form of the Alabama Parenting Questionnaire. *Journal of Child and Family Studies, 16*, 243-259. doi:10.1007/s10826-006-9082-5
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. Londen: Sage.
- Fite, P. J., Colder, C. R., Lochman, J. E., & Wells, K. C. (2006). The mutual influence of parenting and boys externalizing behavior problems. *Applied Developmental Psychology, 27*, 151-164. doi:10.1016/j.appdev.2005.12.011
- George, D., & Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference*. 11.0 update (4e ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Gerritsen, E. (2011). *De slimme gemeente nader beschouwd: Hoe de lokale overheid kan bijdragen aan het oplossen van ongetemde problemen*. Amsterdam: University Press.
- Gershoff, E. T., Grogan-Kaylor, A., Lansford, J. E., Chang, L., Zelli, A., Deater-Deckard, K., & Dodge, K. A. (2010). Parent discipline practices in an international sample: Associations with child behaviors and moderation by perceived normativeness. *Child Development, 81*, 487-502. doi:10.1111/j.1467-8624.2009.01409.x
- Ghesquière, P. (1993). *Multi-probleemgezinnen: Problematische hulpverleningssituaties in perspectief*. Apeldoorn: Garant.
- Gravesteyn, C., & Ketner, S. (2016). Ouderschap is multitasken: Ondersteun ouders alle ballen in de lucht te houden. *Aandacht, 1*, 21-30. Geraadpleegd van <https://www.ingentaconnect.com/content/aup/pedagog/2017/00000037/00000001/art00003>
- IBM Corp. Released 2016. *IBM SPSS Statistics for Windows, Version 24.0*. Armonk, NY: IBM Corporation.
- Kerr, M., Stattin, H., & Özdemir, M. (2012). Perceived parenting style and adolescent adjustment: Revisiting directions of effects and the role of parental knowledge. *Developmental Psychology, 48*, 1540-1553. doi:10.1037/a0027720
- Koper, N., Creemers, H. E., Branje, S., Stams, G. J. J. M., & van Dam, L. (2020). *Effectiveness and working mechanisms of the youth initiated mentor (YIM) approach to prevent out-of-home placements*. Mauscript ingediend voor publicatie.

- Koren, P. E., DeChillo, N., Friesen, B. J. (1992). Measuring empowerment in families whose children have emotional disabilities: A brief questionnaire. *Rehabilitation Psychology*, 37, 305-321. doi:10.1037/h0079106
- Lindahl, K. M., & Malik, N. M. (1999). Marital conflict, family processes, and boys' externalizing behavior in Hispanic American and European American families. *Journal of Clinical Child Psychology*, 28, 12-24. doi:10.1207/s15374424jccp2801_2
- Nederlands Centrum Jeugdgezondheid [NCJ]. (2013). *Richtlijn: Opvoedondersteuning*. Geraadpleegd van <https://www.ncj.nl/richtlijnen/alle-richtlijnen/richtlijn/?richtlijn=9&rlpag=680>
- Parsons, R. J. (1991). Empowerment: Purpose and practice principle in social work. *Social Work in Groups*, 14, 7-21. doi:10.1300/J009v14n02_02
- Patterson, G. R. (1976). The aggressive child: Victim and architect of a coercive system. In: Mash, E. J., Hamerlynck, L. A., & Handy, L. C. (Red.), *Behavior modification and families* (pp. 267-316). New York: Brunner/Mazel.
- Patterson, G. R., DeGarmo, D. S., & Knutson, N. (2000). Hyperactive and antisocial behaviors: Comorbid or two points in the same process? *Development and Psychopathology*, 12, 91-106. doi:10.1017/S0954579400001061
- Patterson, G. R., Reid, J. B., & Dishion, T. J. (1992). *Antisocial boys*. Eugene: Castalia Publishing.
- Patterson, G. R., & Stouthamer-Loeber, M. (1984). The correlation of family management practices and delinquency. *Child Development*, 55, 1299-1307. doi:10.2307/1129999
- Petterson, D., Gravesteyn, C., & Peschier, C. (2017). De kracht van alledaags ouderschap. *Pedagogiek*, 37, 27-46. doi:10.5117/PED2017.1PETT
- Pettit, G. S., Laird, R. D., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Criss, M. M. (2001). Antecedents and behavior-problem outcomes of parental monitoring and psychological control in early adolescence. *Child Development*, 72, 583-598. doi:10.1111/1467-8624.00298
- Pinquart, M. (2017). Associations of parenting dimensions and styles with externalizing problems of children and adolescents: An updated meta-analysis. *Developmental Psychology*, 53, 873-932. doi:10.1037/dev0000295
- Piper, B. J., Gray, H. M., Raber, J., & Birkett, M. A. (2014). Reliability and validity of Brief Problem Monitor, an abbreviated form of the Child Behavior Checklist. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 68, 759-767. doi:10.1111/pcn.12188

- Richtlijnen Jeugdhulp (2017). *Richtlijn Multiprobleemgezinnen voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. Geraadpleegd van http://richtlijnenjeugdhulp.nl/wp-content/uploads/2015/06/Complete_Richtlijn_Multiprobleemgezinnen.pdf
- Sameroff, A. J., & Chandel, M. J. (1975). Reproductive risk and the continuum of caretaking causality. In F. D. Horowitz, M. Hetherington, S. Scarr-Salapatek & G. Siegel (Red.), *Review of child development research* (pp. 187-243). Chicago: University of Chicago Press.
- Sampson, R. J., & Laub, J. H. (1994). Urban poverty and the family context of delinquency: A new look at structure and process in a classic study. *Child Development*, 65, 523-540. doi:10.1111/j.1467-8624.1994.tb00767.x
- Schaafsma, K. (2008). *Zitten op de bank. Portretten van multiprobleemgezinnen in de stadsregio Amsterdam*. Amsterdam: DSP-groep.
- Stanger, C., Dumenci, L., Kamon, J., & Burstein, M. (2004). Parenting and children's externalizing problems in substance-abusing families. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 33, 590-600. doi:10.1207/s15374424jccp3303_16
- Steege, M. van der (2009). Multiprobleemgezinnen. In M. van der Steege (Red.), *Handboek kinderen & adolescenten* (pp. 1-18). Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Wenger, A. & Fowers, B.J. (2008). Positive illusions in parenting: Every child is above average. *Journal of Applied Social Psychology*, 38, 611-634. doi:10.1111/j.1559-1816.2007.00319.x